

GEÇİŞ EKONOMİLERİNDE HÜKÜMET HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: PANEL EŞBÜTÜNLEŞME VE PANEL NEDENSELLİK ANALİZLERİ

(Sayfa 28-35)

Dr. Öğretim Üyesi **Mehmet Emre ÜNSAL**
*İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
İktisat Anabilim Dalı, mehmet.unsal@istanbul.edu.tr*

Özet

Bu çalışma geçiş ekonomilerinde hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, 1995-2017 dönemi verileri kullanılarak Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizleri yapılmaktadır. Bu analizlerde bağımlı değişken olarak reel GSYİH; bağımsız değişkenler olarak ise toplam hükümet harcamaları ile hükümet tarafından yapılan eğitim, sağlık, genel kamu hizmetleri, ekonomik işler, savunma ve kamu düzeni harcamaları kullanılmaktadır. Durağanlık, birimler arası korelasyon ve homojenlik testlerinin sonuçları doğrultusunda, ekonometrik analiz Gengenbach, Urbain & Westerlund EC Eşbütünleşme ve Dumitrescu & Hurlin Panel Granger Nedensellik Testleri ile yapılmıştır. Kısa dönemli katsayılar Havuzlanmış EKK, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler Modelleri ile ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları ve hükümetin kamu düzeni harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif etkilerken, hükümetin ekonomik işler harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. Diğer hükümet harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ise istatistiksel olarak anlamsızdır.

Anahtar Kelimeler: Hükümet Harcamaları, Ekonomik Büyüme, Geçiş Ekonomileri, Panel Eşbütünleşme Analizi, Panel Nedensellik Analizi.

The Relation of Government Expenditures and Economic Growth in Transition Economies: Panel Cointegration and Panel Causality Analyses

Abstract: This study aims to investigate the relationship between government expenditures and economic growth in transition economies. For this purpose, Panel Cointegration and Panel Causality Analyses are performed by using the data of 1995-2017 period. In these analyses, real GDP is used as dependent variable; total government expenditures and education, health, general public services, economic affairs, defense and public order expenditures of the government are used as independent variables. In accordance with the results of stationarity, cross sectional dependence and homogeneity tests, econometric analysis was done by Gengenbach, Urbain & Westerlund EC Cointegration and Dumitrescu & Hurlin Panel Granger Causality Tests. Short-term coefficients were separately estimated by Pooled OLS, Fixed Effects and Random Effects Models. According to the results of the analysis, in transition economies, while total government expenditures and public order expenditures of government affect economic growth positively, economic affairs expenditures of government have a negative effect on economic growth. The effects of the other government expenditures on economic growth are statistically insignificant.

Keywords: Government Expenditures, Economic Growth, Transition Economies, Panel Cointegration Analysis, Panel Causality Analysis.

1. Giriş

Hükümet harcamaları önemli bir maliye politikası aracı olarak bir ülke ekonomisinin makro iktisadi göstergelerini etkileyebilme gücüne sahiptir. Bu göstergeler arasında, hükümetlerin de politika geliştirirken belirledikleri hedefle doğrultusunda; ekonomik büyüme, işsizlik ve enflasyon ön plana çıkmaktadır. Hükümet harcamaları yoluyla yapılan genişletici bir maliye politikası, özellikle Keynesyen anlayış çerçevesinde toplam talep artışıyla başlayan ve nihayetinde toplam üretimi ve toplam arzı çoğaltan bir mekanizmayı harekete geçirecektir. Bunu sonucu olarak ekonomik büyümenin hızlanması ve artan istihdam hacmi ile birlikte işsizlik oranının azalması beklenecektir. Buna karşın, özellikle talep kaynaklı enflasyonu baskılamak amacıyla hükümet

harcamalarını azaltarak yapılan daraltıcı bir maliye politikası, enflasyonu düşürerek fiyat istikrarını sağlama hedefine odaklanacaktır. Modern ekonomilerde fiyat istikrarını sağlama görevi ve bu görev doğrultusunda para politikası araçlarını kullanma yetkisi merkez bankalarına verildiği için, hükümetler daraltıcı politikalarla ziyade ekonomik büyümeyi ve istihdam artışını hedefleyen genişletici politikalarla öncelik vermektedir. Bu şekilde genişleyen iktisadi aktivite ile birlikte büyüyen ekonomi ve artan istihdam oranı, beraberlerinde getirecekleri tüketim ve refah artışı sayesinde toplum gözünde hükümetlerin başarılı olma ihtimalini de artıracaktır. Teorik olarak geliştirilen bu öngörülere karşı, yine iktisat teorisi kapsamında genişletici maliye politikalarının olumsuz etkileri olarak öne sürülen dışlama etkisi ve fiyat istikrarındaki bozulmalardan kaynaklanan iktisadi belirsizlikler, hükümet harcamaları ile temel iktisadi göstergeler arasındaki ilişkileri uygulamalı olarak araştırmayı zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, hükümet harcamalarının farklı kalemleri üzerinden, geçiş ekonomilerine ait verileri kullanarak araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, 1995-2017 dönemi için Panel Eşbütünlük ve Panel Nedensellik Analizleri yapılmaktadır. Bu analizlerde geçiş ekonomilerini temsilen ve ilgili verilere ulaşılabilen Çekya, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya ve Slovakya'ya ait zaman serileri kullanılmaktadır. Çalışmayı başlatan hipotez "geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları ile hükümet tarafından yapılan eğitim, sağlık, genel kamu hizmetleri, ekonomik işler, savunma ve kamu düzeni harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir" şeklindedir. Çalışma; giriş, literatür taraması, yöntem ve veri seti, ekonometrik analiz ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

2. Literatür Taraması

Hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştıran uygulamalı çalışmaların bir kısmı, bu çalışmalarda kullanılan veri seti ve yöntem ile birlikte elde edilen sonuçları da kapsayacak şekilde Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Literatür Taraması

YAZAR	VERİ SETİ	YÖNTEM	SONUÇ
Kolluri, Panik ve Wahab (2000)	1960-1993 dönemi G7 ülkeleri	Panel Eşbütünlük Testi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli	Hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli çift yönlü bir nedensellik vardır.
Altunç (2011)	1960-2009 dönemi Türkiye	ARDL Sınır Testi ve VAR Granger Nedensellik Analizi	Toplam hükümet harcamaları ve hükümetin yatırım harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif, hükümetin tüketim harcamaları ekonomik büyümeyi negatif etkilemektedir.
Muhsin (2003)	1971-2000 dönemi Türkiye	KED Eşbütünlük Analizi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli	Hükümetin eğitim ve sosyal güvenlik harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif, sağlık harcamaları ekonomik büyümeyi negatif etkilemektedir.
Huang (2006)	1979-2002 dönemi Çin ve Tayvan	UECM Sınır Testi ve Granger Nedensellik Analizi ve	Hükümet harcamaları ve ekonomik büyüme arasında ne kısa ne de uzun dönemde bir nedensellik vardır.
Angelopoulos, Economides ve Kammas (2007)	1970-2000 dönemi OECD ülkeleri	Panel EKK Regresyon Analizi	Hükümet harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir.
Bose, Haque ve Osborn (2007)	1970-1990 dönemi gelişmekte	Panel EKK Regresyon Analizi ve İçsellik Testi	Hükümetin yatırım harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif etkilerken, hükümetin cari harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi istatistiksel olarak

	olan ülkeler		anlamsızdır.
Gül ve Yavuz (2010)	1996-2008 dönemi Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye	Pedroni Panel Eşbütünleşme Analizi	Ekonomik büyüme ve kamu harcamaları arasında uzun dönemli çift yönlü bir nedensellik vardır.
Lamartina ve Zaghini (2011)	1970-2006 dönemi OECD ülkeleri	Pesaran PMG Modeli, Panel ARDL Sınır Testi ve Panel Regresyon Analizi	Hükümet harcamaları ve ekonomik büyüme arasında korelasyon bulunmaktadır ve bu korelasyon düşük gelirli ülkelerde daha güçlüdür.
Magazzino (2012)	1990-2010 dönemi Avrupa Bölgesi	Westerlund Panel Eşbütünleşme Analizi ve Panel VAR Granger Testi	Hükümetin savunma ve konut harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir nedensellik bulunmaktadır. Kısa dönemli nedensellikler ülkeden ülkeye farklı sonuçlar vermektedir.
Odhiambo (2015)	1980-2013 dönemi Güney Afrika	ARDL Sınır Testi ve Granger Nedensellik Analizi	Hükümet harcamaları ve ekonomik büyüme arasında kısa dönemli çift yönlü bir nedensellik varken, nedenselliğin yönü uzun dönemde ekonomik büyümeden hükümet harcamalarına doğrudur.
Telek ve Telek (2016)	1998-2015 dönemi Türkiye	Varyans Ayrıştırma Analizi, Etki-Tepki Analizi ve VAR Granger Nedensellik Testi	Hükümet harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik vardır.
Kiraz ve Gümüş (2017)	1995-2013 dönemi OECD ülkeleri	Pedroni Panel Eşbütünleşme Testi ve Panel Pairwise Granger Nedensellik Analizi	Hükümetin savunma, sağlık ve eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki vardır.
Kamacı ve Kılıç (2018)	1996-2015 dönemi OECD ülkeleri	Panel Granger Nedensellik Test	Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik vardır.
Dudzevičiūtė, Šimelytė ve Liučvaitienė (2018)	1995-2015 dönemi Avrupa Birliği	Korelasyon Analizi, Granger Nedensellik Testi ve Regresyon Analizi	Hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasında korelasyon bulunmaktadır fakat pozitif ve negatif ilişkiler ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.
Karagianni, Pempetzoglou ve Saraidaris (2019)	1995-2009 dönemi Birleşik Krallık	Doğrusal Olmayan Diks ve Panchenko Yaklaşımı ile VAR Granger Nedensellik Analizi	Hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir doğrusal olmayan nedensellik bulunmamaktadır.

3. Yöntem ve Veri Seti

Geçiş ekonomilerine ait 1995-2017 dönemi verilerini kullanarak, hükümet harcaması kalemleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlayan bu çalışmada ekonometrik tahminler Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizleri ile yapılacaktır. Bu analizlerde, ülkelere ait reel gayrisafi yurtiçi hâsıla verileri bağımlı değişken olarak; toplam hükümet harcamaları ile hükümet tarafından yapılan eğitim, sağlık, genel kamu hizmetleri, ekonomik işler, savunma ve kamu düzeni harcamaları verileri bağımsız değişkenler olarak kullanılmaktadır. Tablo 2'de görülen regresyon modeli üzerinden yapılacak olan analizlerde yer alan bütün değişkenler OECD veri tabanından elde edilmiştir ve modelde doğal logaritmaları alınarak kullanılmaktadır.

Tablo 2. Regresyon Modeli

$GDP_{it} = \beta_0 + \beta_1 GOV_{it} + \beta_2 EDU_{it} + \beta_3 HE_{it} + \beta_4 GEN_{it} + \beta_5 ECON_{it} + \beta_6 DEF_{it} + \beta_7 ORD_{it} + U_{it}$	
Değişken	Açıklama
GDP	Reel Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
GOV	Toplam Hükümet Harcamaları
EDU	Hükümetin Eğitim Harcamaları
HE	Hükümetin Sağlık Harcamaları
GEN	Genel Kamu Hizmetleri
ECON	Hükümetin Ekonomik İşler Harcamaları
DEF	Hükümetin Savunma Harcamaları
ORD	Kamu Düzeni Harcamaları
U	Hata Terimi

4. Ekonometrik Analiz

Bu çalışmada hükümet harcaması kalemleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ekonometrik olarak analiz edebilmek için sırasıyla; durağanlık, birimler arası korelasyon, homojenlik, eşbütünleşme ve nedensellik testleri yapılacaktır. Özellikle durağanlık, birimler arası korelasyon ve homojenlik testlerinden elde edilen sonuçlar, eşbütünleşme ve nedensellik analizlerinin hangi yöntemler ile yapılacağı hususunda belirleyici olacaktır. Bu doğrultuda; durağanlık için yapılan Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi sonuçları Tablo 3'te, birimler arası korelasyon için yapılan Pesaran CD Testi ve homojenlik için yapılan Swamy S Testi sonuçları ise Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 3. Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi

Değişken	Düzey		İlk Farklar	
	İstatistik	P-Value	İstatistik	P-Value
GDP	0.5711	0.7160	-4.2954	0.0000
GOV	0.8473	0.8016	-4.4529	0.0000

EDU	0.4799	0.6843	-4.4078	0.0000
HE	-0.5902	0.2775	-5.0269	0.0000
GEN	0.4029	0.6565	-5.4314	0.0000
ECON	0.4567	0.6761	-6.6435	0.0000
DEF	1.0395	0.8507	-5.8520	0.0000
ORD	0.7725	0.7801	-5.0341	0.0000

Tablo 4. Birimler Arası Korelasyon ve Homojenlik

Test	İstatistik	P-Value
Pesaran CD Testi	21.73	0.0000
Swamy S Testi	234.78	0.0000

Tablo 5. Gengenbach, Urbain & Westerlund EC Eşbütünleşme Testi

d.y	Coef	T-bar	P-Value
y(t-1)	-1.178	-3.489	>0.1

Tablo 3'te görülen Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi sonuçlarına göre modelde kullanılan bütün seriler düzeyde birim kök içeriyorken, ilk farklar alındığında durağan hale gelmektedir. Tablo 4'te görülen Pesaran CD Testi sonucuna göre modelde yatay kesit bağımsızlığı bulunduğunu iddia eden H₀ hipotezi reddedilmektedir. Buna göre modelde birimler arası korelasyon bulunmaktadır. Yine Tablo 4'te görülen Swamy S Testi sonucuna parametreler için homojenliği öngören H₀ hipotezi reddedilmektedir. Buna göre modelde parametreler için heterojenlik söz konusudur. Bu sonuçlar doğrultusunda, birimler arası korelasyon ve heterojenlik varsayımları altında, Panel Eşbütünleşme Analizinin söz konusu varsayımlar ile uyumlu olan Gengenbach, Urbain & Westerlund EC Eşbütünleşme Testi ile yapılması gerekmektedir. Gengenbach, Urbain & Westerlund EC Eşbütünleşme Testi sonuçları Tablo 5'te görülmekte ve y(t-1) için hesaplanan katsayının %5'lik düzeyde istatistiksel olarak anlamsız olduğu tespit edilmektedir. Buna göre modeldeki değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi yoktur. Bu şekilde, geçiş ekonomilerinde hükümet harcaması kalemleri ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç, değişkenler arasındaki kısa dönemli nedenselliklerin Panel VAR Analizi çerçevesinde test edilmesi gerektiğini göstermektedir. Modelin birimler arası korelasyon ve heterojenlik varsayımlarını içerdiği daha önce tespit edildiği için, Panel VAR Analizinin, bu varsayımlar ile uyumlu olan Dumitrescu ve Hurlin Panel Nedensellik Testi ile yapılması gerekmektedir (Tatoğlu, 2018: 66-251). Dumitrescu & Hurlin Panel Granger Nedensellik Testi sonuçları Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. Dumitrescu & Hurlin Panel Granger Nedensellik Testi

Değişken	Z-bar	P-Value
GOV	3.1452	0.0017
EDU	1.3428	0.1793
HE	1.4148	0.1571

GEN	0.4504	0.6524
ECON	5.1285	0.0000
DEF	2.8705	0.0041
ORD	10.3845	0.0000

Tablo 6'da görülen Dumitrescu & Hurlin Panel Granger Nedensellik Testi sonuçlarına göre; bağımsız değişkenden bağımlı değişkene doğru bir nedensellik olmadığını iddia eden H0 hipotezi toplam hükümet harcamaları, hükümetin ekonomik işler harcamaları ve kamu düzeni harcamaları için reddedilirken, diğer harcama kalemleri için kabul edilmektedir. Buna göre; geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları, hükümetin ekonomik işler harcamaları ve kamu düzeni harcamalarından ekonomik büyümeye doğru kısa dönemli bir nedensellik bulunmaktadır.

Geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları, hükümetin ekonomik işler harcamaları ve kamu düzeni harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tespit edilen kısa dönemli nedensellikten sonra, kısa dönemli katsayıları tahmin edebilmek adına Panel Regresyon Analizinin yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda Havuzlanmış En Küçük Kareler, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler Modelleri ile ayrı ayrı yapılan Panel Regresyon Analizi sonuçları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. Panel Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Havuzlanmış EKK		Sabit Etkiler		Tesadüfi Etkiler	
	Katsayı	P > t	Katsayı	P > t	Katsayı	P > t
	Wald chi2: 516.52 Prob > chi2: 0.0000 R ² : 0.7750		F: 163.78 Prob > F: 0.0000 R ² : 0.7749		Wald chi2: 516.52 Prob > chi2: 0.0000 R ² : 0.7750	
GOV	0.6427671	0.000	0.636545	0.000	0.6427671	0.000
ECON	-0.0949165	0.001	-0.0937117	0.002	-0.0949165	0.001
ORD	0.3034941	0.000	0.3040591	0.000	0.3034941	0.000

Tablo 7'de görülen regresyon sonuçlarına göre, her üç model için de Wald chi2 ve F Testleri anlamlı olduğu ve belirginlik katsayıları R² 1'e yakın bir değere sahip olduğu için, modellerde kullanılan bağımsız değişkenlerin beraberce bağımlı değişkeni açıklamakta istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır. t-Test sonuçlarına göre; bütün bağımsız değişkenler için hesaplanan katsayıların 0.05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, her üç model için de geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları ve hükümetin kamu düzeni harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif etkilerken, hükümetin ekonomik işler harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. Öyle ki geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları ve hükümetin kamu düzeni harcamaları %1 arttığında GSYİH sırasıyla %0.64 ve %0.30 artarken, hükümetin ekonomik işler harcamaları %1 arttığında GSYİH %0.09 azalmaktadır.

5. Sonuç

Hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlayan bu çalışmada, geçiş ekonomilerine ait 1995-2017 dönemi verileri kullanılarak Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde bağımlı değişken olarak ülkelere ait reel GSYİH verileri; bağımsız değişkenler olarak ise hükümet harcamalarını temsilen ülkelere ait toplam hükümet harcamaları ile hükümet tarafından yapılan eğitim, sağlık, genel kamu hizmetleri, ekonomik işler, savunma ve kamu düzeni harcamaları verileri kullanılmıştır. Birimler arası korelasyon ve homojenlik testleri neticesinde eşbütünleşme analizinin Gengenbach, Urbain & Westerlund EC Eşbütünleşme Testi ile yapılması gerektiği belirlenmiş ve bu testin sonucuna göre bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında eşbütünleşmenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, geçiş ekonomilerinde hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunmadığını göstermektedir. Birimler arası korelasyon ve homojenlik varsayımları altında değişkenler arasındaki kısa dönemli nedensellikleri sorgulamak amacıyla yapılan Dumitrescu & Hurlin Panel Granger Nedensellik Testi sonuçlarına göre ise; geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları, hükümetin ekonomik işler harcamaları ve kamu düzeni harcamalarından ekonomik büyümeye doğru kısa dönemli bir nedensellik bulunmaktadır. Bu sonuç doğrultusunda kısa dönemli katsayıları tahmin edebilmek adına Havuzlanmış EKK, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler Modelleri ile ayrı ayrı yapılan Panel Regresyon Analizlerinde elde edilen sonuçlar; geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları ve hükümetin kamu düzeni harcamaları ile ekonomik büyümeye arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna karşın, geçiş ekonomilerinde hükümetin ekonomik işler harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi negatiftir. Bu şekilde hesaplanan kısa dönemli katsayılara göre geçiş ekonomilerinde toplam hükümet harcamaları ve hükümetin kamu düzeni harcamaları %1 arttığında GSYİH sırasıyla %0.64 ve %0.30 artarken, hükümetin ekonomik işler harcamaları %1 arttığında GSYİH %0.09 azalmaktadır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar, genişletici maliye politikası kapsamında hükümet harcaması yapmayı planlayan karar alıcılar için bir takım öneriler geliştirme imkânı sağlamaktadır. Örneğin, toplam hükümet harcamalarının ekonomik büyümeyi hızlandırdığını gösteren sonuç, özellikle durgunluk ve küçülme dönemlerinde üretim ve istihdamı artırma amacıyla maliye politikasına başvurulabileceğini göstermektedir. Ekonomik büyüme üzerinde kamu düzeni harcamalarının pozitif ve ekonomik işler harcamalarının negatif etkileri ayrıca ele alındığında, bütçe tahsisi konusunda karar alıcılara yol göstermektedir. Diğer hükümet harcaması kalemlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin istatistiksel olarak anlamsız çıktığı düşünüldüğünde, söz konusu harcamaların daha etkin sonuçlar verecek şekilde planlanması gerektiği açığa çıkmaktadır.

Kaynakça

- Altunç, Ö. F. (2011). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye'ye ilişkin ampirik kanıtlar. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 145-157.
- Angelopoulos, K., Economides, G., & Kammas, P. (2007). Tax-spending policies and economic growth: theoretical predictions and evidence from the OECD. *European Journal of Political Economy*, 23(4), 885-902.
- Bose, N., Haque, M. E., & Osborn, D. R. (2007). Public expenditure and economic growth: A disaggregated analysis for developing countries. *The Manchester School*, 75(5), 533-556.
- Dudzevičiūtė, G., Šimelytė, A., & Liučvaitienė, A. (2018). Government expenditure and economic growth in the European Union countries. *International Journal of Social Economics*, 45(2), 372-386.
- Gül, E., & Yavuz, H. (2010). AB'nin yeni üyeleri ile Türkiye'de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: 1996-2008 dönemi. *Maliye Dergisi*, 158, 164-178.
- Huang, C. J. (2006). Government expenditures in China and Taiwan: Do they follow Wagner's Law?. *Journal of Economic Development*, 31(2), 139.
- Kamacı, A., & Kılıç, H. (2018). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği. *Politik Ekonomik Kuram*, 3(1), 113-128.
- Karagianni, S., Pempetzoglou, M., & Saraidaris, A. (2019). Government Expenditures and Economic Growth: a Nonlinear Causality Investigation for the UK. *European Journal of Marketing and Economics*, 2(2), 52-58.

Kiraz, H., & Gümüş, E. (2017). Kamu Harcamalarının Büyümeye Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(631), 9-22.

Kolluri, B. R., Panik, M. J., & Wahab, M. S. (2000). Government expenditure and economic growth: evidence from G7 countries. *Applied Economics*, 32(8), 1059-1068.

Lamartina, S., & Zaghini, A. (2011). Increasing public expenditure: Wagner's law in OECD countries. *German Economic Review*, 12(2), 149-164.

Magazzino, C. (2012). The nexus between disaggregated public spending and GDP in the Euro area. *Economics Bulletin*, 32(3), 2560-2579.

Muhsin, K. (2003). Kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3), 145-169.

Odhambo, N. M. (2015). Government expenditure and economic growth in South Africa: An empirical investigation. *Atlantic Economic Journal*, 43(3), 393-406.

Telek, C., & Telek, A. (2016). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisinin Wagner ve Keynes hipotezi çerçevesinde incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 30, 628-642.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2017). Panel zaman serileri analizi. *İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım*.